

LAIKIPIA EAST TERM 2 2022 FORM 4 EVALUATION EXAM

Kenya Certificate of Secondary Education – K.C.S.E

MWONGOZO WA KUSAHIHISHA

1. Umeteuliwa kuwa katibu wa jopo lililochunguza madhara ya ufisadi katika eneo lako. Andaa ripoti na upendekeze jinsi ya kukabiliana na ufisadi katika eneo hilo. (alama 20)
Hii ni ripoti rasmi na iwe na muundo ufuatao.
- a. Kichwa kilichotaja: ripoti, jopo na madhara ya ufisadi
- b. Utangulizi uwepo ukielezea historia fupi kuhusu ufisadi,
- c. Orodha ya wanajopo walioteuliwa, (ajihusishe kama katibu wa jopo)
- d. Ataje muda ambapo jopo lilipewa ili likamilishe utafiti wake
- e. Hadibu za rejea/mbinu zilizotumika kukusanya data.
- f. Matokeo ya uchunguzi (walipata madhara yepi? - ajadili hoja sita au zaidi)
- g. Mapendekezo ya jopo (jinsi ya kukabiliana na ufisadi - apendekeze angaa hoja tano)
- h. Changamoto walizozipitia (si lazima)
- i. Hitimisho (mukhutasari wa yaliyochunguzwa)
- j. Taja ripoti imeandaliwa na nani (jina, sahihi, cheo,

MATOKEO - MADHARA

- Vifo kutokana na ajali barabarani.
- Umaskini- kutoa pesa nyingi kisa kukosa kazi.
- Kufukuzwa shuleni au chuoni.
- Kufungwa jela.
- Kudidimiza haki – kesi kuamuliwa vibaya
- Viongozi kupoteza nyadhifa.
- Familia kuteseka.
- Kupoteza ajira.
- Nchi kubaki nyuma kiuchumi na kimaendeleo.
- Kushuka kwa viwango vya elimu.
- Afisi za kiserikali kuchomwa – wafisadi wakijaribu kusitiri ushahidi wa wafisadi.
- Kushuka kwa viwango vya huduma kwa umma – kuajiri watu wasiohitimu.

MAPENDEKEZO YA JOPO

- Hatua kali ya kisheria kwa wafisadi.
- Kulipa wafanyakazi mishahara mizuri.
- Kuelimisha kuhusu madhara ya ufisadi.
- Kufuta kazi wafisadi.
- Watu kutangaza mali zao.
- Majina ya wafisadi kutangazwa hadharani.
- Kulipa wafanyikazi mishahara mizuri.
- Kufumana wafisadi.
- Kupiga picha kamera na video wafisadi k.v polisi wakichukua hongo.
- Kujifunza kutosheka kwa kile ulichonacho na kuishi maisha ya kiwango chako.
- Shirika la kucunguza ufisadi lichunguze wafisadi.
- Kunyaganywa pesa au mali walizopata wafisadi.

KUTUZA

Hoja ziwe nane $8 \times 2 = 16$

Asiyefuata muundo aondolewe alama 4

Kadilia mtindo na msamiati (alama 4)

2. Kugatuliwa kwa huduma za matibabu kutoka serikali kuu kumeleta maumivu kuliko tiba kwa wananchi.
Jadili (alama 20)
Hii ni insha ya mjadala

KUUNGA

- Upungufu wa dawa hospitalini.
- Upungufu wa wauguzi na madaktari.
- Msongamano wa wagonjwa hospitalini.
- Migomo ya madaktari na wauguzi.
- Upungufu wa vifaa vya matibabu.
- Mazingira duni au hasi kazini kwa madaktari na wauguzi.
- Vifo vinavyotokana na migomo ya wauguzi na madaktari.

KUPINGA

- Kuajiriwa kwa madaktari na wauguzi.
- Kuongezwa mishahara ya wauguzi na madaktari.
- Kununuliwa vifaa/ mitambo ya matibabu
- Uhuru wa kujiunga na vyama vya wafanyikazi.
- Uhuru wa kujiendeleza taaluma.
- Uhuru wa kufanya kazi ya udaktari na uuguzi popote.
- Aya ya mwisho atoe msimamo wake.

Hoja nane ziadiliwe hapa kwa jumla

3. Andika kisa kinachothibitisha ukweli wa methali. (alama 20)
Pang'okapo jino pana pengo

Hii ni insha ya methali na si lazima mwanafunzi aeleze maana ya methali.

Toa kisa kimoja na kukiendeleza.

Mwanafunzi aeleze kisa kinachoashiria kuondoka kwa mtu au kiongozi mahali fulani aliposhikilia wadhifa au kazi fulani muhimu na nafasi hiyo ikabakia au pengo lililoachwa baada ya yeye kutoka. m.f baba, mama
Mwanafunzi akirejelea upande mmoja asipate zaidi ya **alama 10.**

4. Tunga kisa kinachomalizia kwa maneno yafuatayo: (alama 20)
...kwa kweli, penye nia hapakosi njia.

Mtahiniwa atunge kisa kitakachooana na kimalizio hiki.

Mtahiniwa ajihusishe katika kisa hiki.

USAHIHISHAJI NA UTUNZAJI WA ALAMA KWA UJUMLA

- Mtahini ni lazima aisome insha yote akizingatia vipengee vyote vinavyojulikana kama vitahiniwa
- Vipenge hivi ni : maudhui , msamiati , mtindo, sarufi na hijai. Rejelea jedwali lifuatalo

VITAHINIWA

Haya ni mambo ambayo huchunguzwa wakati wa usahihihaji wa insha

1. KICHWA CHA INSHA

- Kichwa cha insha kiandikwe kwa herufi kubwa kisha kipigiwe mstari.
- Kisitiwe kitone mwishoni.
- Kisizidi maneno sita katika insha ya mjadala, methali na mdokezo.
- Katika insha ya kwanza, kinaweza kuzidi maneno sita: kitaje aina ya insha na kinachotarajiwa katika insha hiyo.
- Katika insha ya methali, methali yenyewe itumike kama anwani iwapo maneno hayajazidi sita
- Katika insha ya mjadala, kichwa kilingane na swali aliloulizwa(kisipachiikwe tu)

2. MAUDHUI AU HOJA

- Maudhui ni hoja au mambo yanayozungumziwa, kuelezwa au kuhadithiwa kwa mujibu wa mada iliyoteuliwa.
- Maudhui ndio hasa uti wa mgongo wa insha yoyote ile.
- Ubunifu wa mtahiniwa hukisiwa kwa kutadhimini uzito wa maudhui yake kulingana na mada.
- Mtahiniwa ajadili maudhui nane au zaidi. Maadhui yaandikwe kiaya.
- Kila aya iwe na maudhui yake japo yanaweza kuchangiana
- Maudhui yajadiliwe kwa kina
- Maadili na urasmi yazingatiwe katika insha
- Hoja ijitokeze katika mwanzo wa aya katika sentensi ya kwanza
- Aya iwe kati ya mistari 5-7

3. MTINDO

Mtindo unahusu mambo yafuatayo:

- ✓ Mpangilio wa kazi kiaya
- ✓ Mtiririko na mshikamano wa mawazo kiaya na katika insha nzima
- ✓ Hati nzuri na inayosomeka kwa urahisi
- ✓ Matumizi ya tamathali za usemi, kwa mfano : methali, misemo, jazanda na kadhalika
- ✓ Kuandika herufi vizuri kwa mfano: Jj , Pp , Uu, Ww , n a kadhalika
- ✓ Sura ya insha
- ✓ Unadhifu wa kazi ya mtahiniwa
- ✓ Zingatia nafsi na nyakati.kulingana na aina ya insha
- ✓ Unadhifu wa insha uzingatiwe
- ✓ Onyesha nambari ya insha unayoshughulikia
- ✓ Tonesha herufi j na i
- ✓ Tarakimu ziandikwe kwa maneno

4. SURA/MUUNDO WA INSHA

- Asiyefuata muundo wa insha ya ripoti aondolewe alama 4

5. MSAMIATI

- Msamiati ni jumla ya maneno yatumiwayo katika lugha husika.
- Mtahiniwa anatarajiwa kutumia msamiati unaoana na mada teule.
- Kutegemea ukwasi wa lugha alionao, mtahiniwa anatarajiwa kuikuza mada kwa kuifanya lugha kiufundi.
- Ni muhimu kuelewa kwamba kutokana na maendeleo na ukuaji wa teknolojia na mawasiliano, maneno mapya yanaibuka kila uchao.
- Aepuke utohozi bandia kwa mfano ” minisko”
- Tafsiri za moja kwa moja ziepukwe kwa mfano kuukalia mtihani, mimi kama mwanafunzi, nambari nyingi ya watunilipata A nk.
- Tumia aina mbalimbali za mapambo.

6. UREFU

- Insha zote mbili ni lazima zifikishe maneno mia nne kila moja
- Asiyefikisha idadi atakadiliwa kulingana na urefu. Rejelea jedwali
- Andika kurasa mbili na nusu hadi tatu ili idadi ifike
- Insha zote katika mtihani zina hoja nyingi (insha ya kwanza na pili) na ni ndefu. (maneno mia 400 hata barua, memo na kadhalika)

VIWANGO MBALIMBALI KWA MUHTASARI

KIWANGO	NGAZI	MAKI	UREFU
A	A+	19-20	Maneno 375 na zaidi
	A	18	
	A-	16 – 17	
B	B+	14 – 20	Maneno 275 -374
	B	13	
	B-	11 – 12	
C	C+	09 – 10	Maneno 175 – 274
	C	08	
	C-	06 – 07	
D	D+	04 – 05	Kufikia maneno 174
	D	03	
	D-	01 - 02	

ALAMA ZA KUSAHIHISHA

- = Hupigwa chini ya sehemiu ambapo kosa la sarufi limetokea kwa mara ya kwanza tu
- __ Hupigwa chini ya sehemu au neno ambapo kosa la hijai limetokea mara ya kwanza tu
- √ Hutumika kuonyesha hoja inapokamilikia pambizoni kushto
- ^ Hutumika kuonyesha kuachwa v kwa neno /maneno
- √ Hutumika kuonyesha msamiati bora. Alma hii hutumiwa juu ya neno lenyewe
- X Hutumiwa kuonyesha msamiati usiofaa. Alama hii hutumiwa juu ya neno lenyewe
- Maelezo mafupi yanahitajika kuhusu tuzo lililotolewa.
- Kila ukurasa uwe na alama ya √ chini katikati ili kuthibitisha kuwa mtahini amepitia ukurasa huo.